

Sexuální atraktivita a její determinanty

prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D.

Sexuologický ústav VFN a 1. LF UK, Praha

Autor se z evolučně psychologického hlediska zabývá faktory určujícími ženskou a mužskou sexuální atraktivitu. Z výzkumů jednoznačně plyne, že tato erotická atraktivita je u mužů a u žen závislá na mnoha vzhledových a behaviorálních charakteristikách, mezi kterými jsou u žen nejdůležitější ty, které souvisejí s jejich fertilitou, a u mužů ty, které signalizují jejich přístup ke zdrojům.

Klíčová slova: sexuální atraktivita, determinanty, fertilita, přístup ke zdrojům.

Sexual attractiveness and its determinants

From the evolutionary viewpoint the author describes the main factors determining the sexual attractiveness of men and women. The researches prove that sexual attractiveness is dependent on various behavioral and appearance characteristics. In women are probably most important are those connected with their fertility, in men those signaling their resource holding potential.

Key words: sexual attractiveness, determinants, fertility, resource holding.

Psychiat. pro Praxi 2009; 10(4): 188–190

„Půjďte se mnou večer na schůzku?“, „Půjďte se mnou večer do bytu?“, „Půjďte se mnou večer do postele?“ Tyto tři otázky dávali příslušníkům opačného pohlaví po navázání kontaktu najatí dobrovolníci, muži i ženy, během výzkumu Clarka a Hatfielda (1). Zatímco polovina oslovených mužů i žen odpověděla na první otázku kladně, 75 % mužských respondentů akceptovalo také nabídku sexu, kterou však neakceptovala žádná oslovená žena. Výsledky tohoto výzkumu jenom potvrzují tvrzení Symonse, autora průkopnického díla *Evoluce lidské sexuality* (2), že „sex je něco, co ženy mají a muži chtějí“.

Jelikož lidskou evoluční historii charakterizuje větší soutěživost mužů o přístup k ženám než naopak, není překvapující, že muži vykazují podstatně větší touhu po rozmanitosti sexuálních partnerů a aktivit než ženy. Muži jsou v porovnání se ženami například náchylnější k náhodným sexuálním aktivitám a mají méně diskriminačních kritérií pro sexuální partnery. Plyne z toho, že ženy (podobně jako samičky subhumánních živočichů) mají podstatně menší problémy najít si partnera, zvláště pokud nejsou příliš vybíravé.

Sexuální atraktivita mužů

Věk

Při výběru stabilního partnera se muži a ženy liší především v tom, jaký význam přikládají faktoru věku. Zatímco pro muže je při výběru dlouhodobé partnerky věk ženy nejdůležitějším kritériem, pro ženy nehraje takovou roli. Tento rozdíl je způsoben především skutečností, že fertilní období žen je omezeno na relativně krátkou

dobu, ale plodnost mužů se podstatně nesnižuje ani ve vyšším věku. Vyšší věk navíc může znamenat i vyšší postavení v sociální hierarchii a z něj odvozený výhodnější přístup ke zdrojům.

Přístup ke zdrojům

Nejdůležitějšími se pro výběr dlouhodobého partnera zdají – kromě genetických a zdravotních charakteristik – právě signály svědčící o jeho přístupu ke zdrojům. Podle výzkumu Busse (3) ve všech 37 autorech zkoumaných kulturách přikládaly ženy největší důležitost budoucímu nebo aktuálnímu finančnímu zajištění partnerů a jejich společenskému postavení či moci (a to přesto, že muži skórující vysoko v těchto parametrech jsou častěji nevěrní a častěji se i rozvádějí). Vizualní signály potvrzující tyto kvality se přitom samozřejmě transkulturně liší – od počtu velbloudů a množství a obsahu tetování a kautů či značkovým hodinkám a oblekům – ale všude jsou movití muži s vyšším postavením „označkování“ podobnými ornamenty signalizujícími jejich status.

I když vyššího postavení a majetku dosahují muži zpravidla až ve vyšším věku, mladí muži mohou taky signalizovat svůj tzv. RHP, tedy Resource Holding Potential (potenciál přístupu ke zdrojům). Tento potenciál může zahrnovat různé indikátory, jakými jsou například rodinné zázemí, vzdělání, profese, inteligence a aspirace. Není vůbec překvapující, že ženy obvykle zmiňují právě tyto atributy při popisu ideálního partnera (4).

Vzhledem k tomu, že lidé patří k živočišným druhům s extrémně vysokou rodičovskou investicí, musí navíc muži ženám, které se snaží získat pro dlouhodobé partnerství, signalizovat ne

pouze to, že mají přístup ke zdrojům, ale i ochotu se o ně podělit. Dokazují tím, že v budoucnu budou ochotni investovat – čas, city, peníze, energii – do partnerky a do jejích potomků. To například symbolicky prokazují dáváním dárků – od kytice květin, až po diamantové zásnubní prsteny (příčemž pravděpodobně není rozhodující absolutní hodnota daru, spíše jeho relativní cena vzhledem k příjmům zájemce). Reprodukční zdar ženy je totiž závislý ne pouze na finančních či sociálních kvalitách partnera, ale i na její schopnosti správně odhadnout jeho ochotu starat se o druhé, spolehlivost a trvalost jeho závazku k ní samotné. Jak tvrdí Wright (5), přirozený výběr proto zvýhodňuje muže, kteří dovedou předstírat svou vytrvalou oddanost. Ze stejného důvodu je rovněž výhodné, když muži projevují (předstírají) i lásku k dětem.

Vzhled

Pokud žena nehledá dlouhodobé partnerství, tedy muže, který bude v budoucnu investovat své zdroje do ní a do jejích potomků, vzhled muže může být důležitějším faktorem výběru než jeho sociální status. V této souvislosti se pak stávají nejvýznamnějšími ty vzhledové charakteristiky muže, které souvisejí s testosteronovými ukazateli a s ukazateli dobré imunity. Mezi tyto indikátory patří především tělesná symetrie (kte- rá souvisí i s dobrou fertilitou a s nepřítomností genetických anomálií), muskulatura, WHR (waist-hip ratio, tedy poměr pasu a boků) kolem 0,9 (6). Kromě těchto ukazatelů jsou testosteronově závislé i hustší a tmavší vousy, výška postavy, její „trojúhelníkový“ tvar (muži v posilovnách cvičí především horní část těla, zatímco ženy

se v posilovnách zbavují nadváhy nebo cvičí dolní polovinu těla). Navíc je zjevně alespoň částečně testosteron dependentní i sociální dominance. Dalším korelátem fyzické atraktivity mužů je i tělesný pach – odoranty jsou nejen sexuálně dimorfní, ale informují i o imunologickém statusu jedince. Ženy jsou přitom odoranty více ovlivnitelné než muži (7).

Chování

Ženy jsou u mužů citlivé i na behaviorální indikátory, a to především ty, které signalizují jejich zdravotní stav a „sociální vizibilitu“. Tyto indikátory přitom nezahrnují pouze fyzické charakteristiky jako u sportovců, ale i kreativní vlastnosti, jako je tomu například u hudebníků, vědců či politických vůdců. Soutěživost mužů v boji o reprodukční přístup k ženám se může projevit v různých formách a našťáště preference žen jsou v této oblasti různé – zatímco pro některé budou sexuálně atraktivní skutečně pouze kulturisté, jiné preferují například romantické básníky.

K behaviorálním charakteristikám můžeme zařadit i sexuální agresivitu muže, či řekněme – v mírnějších formách – jeho sexuální asertivitu či naléhavost. V této souvislosti je zajímavé nejenom zjištění, že pro mnohé ženy je sexuálně vzrušující představa znásilnění, ale i zajímavý fenomén uváděný Kossovou (8), že u tzv. date rapes, tedy znásilněních na schůzce, je prokázáno, že žena zůstane s větší pravděpodobností v partnerském vztahu s pachatelem i po této události při dokonáních znásilněních než při pouhých pokusech. Z toho plyne, že i určitý stupeň agrese či sexuální naléhavosti muže v sexuální oblasti může vést k jeho zvýšenému reprodukčnímu zdaru. Dle evoluční teorie „Sexy Sons“ totiž synové sexuálně agresivnějších mužů zdědí geny, které jim opět zaručí vyšší pravděpodobnost pokračování genetické informace v dalších generacích, což je i v zájmu jejich matek (synové sexuálně agresivních otců budou s větší pravděpodobností rovněž sexuálně agresivnější). Navíc výzkumy potvrzují, že přibližně 40 % žen v USA alespoň někdy řekne „ne“, když ve skutečnosti to znamená „ano“ (9). U čínských žen to bylo pouze 30 %, ale u Rusek až polovina (10). Tyto ženy zjevně muže testují z hlediska jejich sexuální důraznosti. (Současně však z těchto výzkumů plyne, že mírná většina žen myslí vždy skutečně „ne“, když říká „ne“).

Sexuální atraktivita žen

Věk

Muži (na rozdíl od žen, ale i od samců subhumánních živočichů) projevují obecně preferenci

mladších partnerek před partnerkami sice staršími, ale ověřenými a ještě plodnými. Důvodem této preference by mohla být sexuální strategie (vědomá či nevědomá), která vede muže k tomu, aby se pokoušeli zajistit si exkluzivní sexuální přístup k ženě po celou dobu jejího fertilního věku. Muž touží být otcem všech jejích dětí, nechce investovat do dětí jiných mužů (proto je v některých kulturách tak vysoce ceněno panenství, které uvedenou exkluzivitu zaručuje).

Zdá se, že právě tento mechanismus je i v pozadí překvapivých výsledků výzkumu Johnstona a Franklina (11), podle nichž jako ideální, nejatraktivnější ženský obličej vytvořili na základě identikitů mužští probandi typický obličej 11leté dívky (s vyšším čelem, menší bradou a plnějšími rty). Tento předpoklad potvrzuje i výzkum Quinseyho a jeho spolupracníků ze stejného roku, v němž vysokoškoláci posuzovali atraktivitu žen a mužů různého věku. Zatímco studenti hodnotili pubescentní dívky stejně sexuálně přitažlivé jako své vrstevnice, studentky pubescentní chlapce vůbec nepovažovaly za sexuálně atraktivní (12).

Muži, bez ohledu na stáří, preferují ženy ve věku mezi necelými dvaceti a necelými třiceti lety, tedy „late teens“ až „late twenties“ (13), s vrcholem preferencí žen ve věku mezi 18 až 22 lety. Věk je totiž nezávisle na kultuře prvním ukazatelem fertility. Po tomto věku ženská atraktivita pozvolna klesá a tento pokles dramaticky akceleruje kolem padesátky, průměrného věku menopauzy. Tato zjištění potvrzují vlastní výpovědi mužů, ratingové posuzování atraktivity, skrytá pozorování chování probandů i falometrické výzkumy.

Uvedená věková preference dle Symonse (14) reprezentuje kompromis mezi maximálním ženským reprodukčním potenciálem (relevantním pro muže z hlediska dlouhodobého partnerského vztahu) a maximální fertilitou (relevantní z hlediska jednorázového sexuálního styku).

Vzhled

Nepedofilní heterosexuální muži dále preferují ženské objekty s průměrnou hmotností a s typickým ženským poměrem mezi pasem a boky, který zajišťuje optimální fertilitu (15). Tento, pravděpodobně po věku hned druhý nejdůležitější výběrový faktor, tedy tzv. WHR (waist-hip ratio), je kromě ukazatele plodnosti ženy i důkazem toho, že není těhotná (právě během těhotenství se poměr pasu a boků dramaticky mění). U prepubertálních dívek, u nichž se ještě boky nezaoblily, je tento poměr větší (přibližně 0,85), u dívek postpubertálních a u mladých žen

se snižuje (asi na 0,75), a poté se znovu zvyšuje u žen starších, u nichž se pas zvětšuje (0,85 a více). Obecně přitom platí, že čím je WHR vyšší, tím nižší je atraktivita a současně i plodnost ženy (ženy s úzkými boky a ženy obézní jsou méně plodné). Podle mnoha zjištění, jejichž přehled podává Mealeyová (16), preference mužů pro ženy s nízkým WHR je konstantní (právě k jeho snížení sloužily například i korzety užívané v 19. století), i když preference žen dle ukazatelů výšky, hmotnosti a velikosti řader se historicky a transkulturně liší. Marilyn Monroe, Twiggy i současné supermodelky měly či mají WHR přibližně 0,66 až 0,7, a to přesto, že jiné kulturně podmíněné standardy ženské krásy se mění.

Do jisté míry je dalším ukazatelem ženské atraktivity i velikost řader. Většina současných mužů našeho kulturního okruhu preferuje poněkud nadprůměrné velikosti řader, nicméně tato preference není historicky a ani transkulturně stálá. Spíše než velikost je pro atraktivitu poprsí rozhodující tonus řader, který – na rozdíl od jejich velikosti – souvisí s věkem ženy a s její plodností.

Podobně jako obezita (zvyšující WHR) mají negativní vliv na atraktivitu (ale i na plodnost) žen zjevná podvýživa a choroby. Tak, jako u jiných živočichů, i u člověka jsou viditelné vnější tělesné znaky (například zkažené zuby, mastné a spleené vlasy, sinalá kůže).

Odoranty

Spolehlivým indikátorem zdravotního stavu a tím pádem i klíčem k posuzování atraktivity může být i tělesný pach – i když většinou nevědomě a méně než u subhumánních živočichů, hraje čich stále ještě velkou roli v lidské sexualitě. Postpubertální ženy produkují vaginální sekreci (ale i v podpažních žlázách a ve žlázách kolem dvorců bradavek) mnohé látky (odoranty), jejichž množství varíuje během menstruačního cyklu, a které jsou – podobně jako u jiných primátů – schopné vzbudit sexuální zájem mužů.

Chování

Menstruačním cyklem se však řídí i jiné sexuální signalizace žen. Mnohé výzkumy prokazují, že uprostřed cyklu, tedy v období kolem ovulace (maximální fertility) – přičemž většinou si samy ani nejsou vědomy toho, kdy u nich k ovulaci dochází – odhalují ženy nejvíce plochy kůže těla, nejvíce se malují, nosí nejprovokativnější oblečení, nejvíce šperků, nejčastěji navštěvují bary a restaurace, jsou sexuálně vzrušivější, mají více erotických fantazií, více masturbují, ale jsou i nejvíce nevěrné. U žen, které žijí v trvalém

partnerství, nebo u těch, u nichž je přirozený hormonální cyklus potlačen užíváním hormonální antikoncepce, se tyto výkyvy v chování projevují podstatně méně.

Všechny zmíněné znaky zaměřující mužskou sexuální preferenci směrem ke znakům reprodukční kapacity objektu (tedy na jeho pohlaví, mládí, tvar těla a absenci genetických anomálií) jsou přitom podle Williamse (17) výsledkem vývojové adaptace. Normální sexuální preference mužů jsou tedy určeny především těmi charakteristikami objektu, které jsou relevantní z hlediska reprodukce.

Jak uvádí Kolářský (18), při falometrickém vyšetření normálních mužů (tedy při přístrojovém vyšetřování jejich sexuální preference a reaktivity) lze pozorovat vzorce chování ženy, které jsou obecně přitažlivé v předkopulačních fázích: hození očkem (ogling), křížení nohou, hlazení vlasů (hair preening), cudné zakrytí klínu (coyness), dělání se drobnější, jakoby bezmocnou, a její určité mimické vzorce. Tyto vzorce chování dle autora zvyšují ono prokrvení penisu, které působí již samotné somatické znaky téže ženy. Jestliže žena vysílá signály motivace neerotické, její zjev vyvolá u normálního muže penilní reakci nižší, a pokud je v emoci přímo antierotický signál (jako je například hněv), sexuálně motivační proces se může i úplně zastavit.

Ženy tedy rozhodně nejsou pouhými pasivními objekty mužské aktivity – na procesu dvo-

ření (sblížení) aktivně participují (19). Úspěšný průběh sexuální interakce je zajištěn sukcesivní realizací jednotlivých sblížovacích fází v chování obou partnerů. Tato realizace je podmíněna vzájemnou synchronizací chování obou účastníků interakce a harmonizace přechodu mezi jednotlivými dílčími stadii je považována za základní podmínku vzájemného uspokojení (20).

Literatura

1. Hatfield E, Sprecher S. Mirror, mirror: The importance of looks in everyday life. Sunny Press, Albany, 1986.
2. Symons D. The evolution of human sexuality. Oxford University Press, New York, 1979.
3. Buss DM. Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures (with commentary and rejoinder). Behavioral and Brain Sciences 1989; 12: 1–49.
4. Mealey L. Sex Differences: Developmental and evolutionary strategies. Academic Press, London 2000.
5. Wright R. The moral animal: The new science of evolutionary psychology. Pantheon, New York 1994.
6. Barber N. The evolutionary psychology of physical attractiveness: Sexual selection and human morphology. Ethology and Sociobiology 1995; 16: 395–424.
7. Mealey L. Sex Differences: Developmental and evolutionary strategies. Academic Press, London 2000.
8. Koss MP. The underdetection of rape: Methodological choices influence incidence estimates. J. Soc. Issues 1992; 48: 61–75.
9. Muehlenhard CL, Hollabaugh LC. Do women sometimes say no when they mean yes? The prevalence and correlates of women's token resistance to sex. J. Person. Soc. Psychol. 1988; 54: 972–879.
10. Sprecher S, Hatfield E, Cortese A, et al. Token resistance to sexual intercourse: College students' dating experience in three countries. J. Sex. Res. 1994; 31: 125–132.
11. Johnston V, Franklin M. Is beauty in the eye of the beholder? Ethol. Sociobiol. 1993; 14: 183–199.
12. Quinsey VL, Rice ME, Harris GT, Reid KS. The phylogenetic and ontogenetic development of sexual age preference in males. In: Barbaree HE, Marshall WL, Hudson SM (eds.): The juvenile sex offender. Guilford, New York 1993.
13. Kenrick DT, Keefe RC. Age preferences in males reflect sex differences in human reproductive strategies. Behav. Brain Sci. 1992; 15: 75–133.
14. Symons D. The evolution of human sexuality. Oxford University Press, New York, 1979.
15. Singh D, Luis S. Ethnic and gender consensus for the effects of waist-to-hip ratio on judgment of women's attractiveness. Hum. Nature 1995; 6: 51–65.
16. Mealey L. Sex Differences: Developmental and evolutionary strategies. Academic Press, London 2000.
17. Williams GC. Natural selection: Domains, levels, and challenges. Oxford University Press, Toronto 1992.
18. Kolářský A. Principy sexodiagnostiky. In: Brichcín S, Kolářský A, Netík K, Weiss P. Sexuální delinkventi z pohledu psychiatrické sexuologie. Psychiatrické centrum, Praha 1995.
19. Greer AE, Buss DM. Tactics for promoting sexual encounters. J. Sex. Res. 1994; 31: 195–201.
20. Klein Z. Sexuální obtěžování z pohledu etologie člověka. Psychiatrie 1997; 1: 117–120.

prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D.
Sexuologický ústav VFN a 1. LF UK
Apolinářská 4, 128 00 Praha 2
weisspetr@volny.cz

